Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P936

[Total No. of Pages : 3

[4102] - 31
M. A. (Part - I)
SANSKRIT
Subordinate Paper - I
A) Kumarsambhavam - 4.5 Sarga
B) Kadambari - Mahashweta Vruttanta
(1985 Pattern)

Time : 3 Hours] **[Max. Marks : 60**

Q1) Translate into English or Marathi any ONE of the following, adding explanatory notes wherever necessary.

आवश्यक तेथे स्पष्टी करणात्मक टीपा देऊन पुढीलपैकी कोणत्याही एकाचे इंग्रजीमध्ये किंवा मराठीमध्ये भाषांतर करा. **[5]**

i) अलिपङ्क्तिरनेकश स्त्वया गुणकृत्ये धनुषो नियोजिता ।

विरूतैः करूणस्वनैरियं गुरूशोकामनुरोदितीव माम् ।।

ii) कृताभिषेकां हुतजातवेदसं त्वगुत्तरासङ्गवतीमधीतिनीम् ।।

दिदृक्षवस्तामृषयोऽभ्युपागमन्न धर्मवृद्धेषु वयः समीक्ष्यते ।।

Q2) Write an essay on life and work of Kalidas. **[14]**

कालिदासाच्या जीवन व कार्य यांवर निबंध लिहा.

OR

Write a critical appreciation of Vth Canto of 'कुमारसम्भवम्.'

'कुमारसम्भवम्'च्या पाचव्या सर्गाचे रसग्रहण करा.

P.T.O.

Q3) Translate into English or Marathi <u>any ONE</u> of the following, adding explanatory notes wherever necessary.

आवश्यक तेथे स्पष्टी करणात्मक टीपा देऊन पुढीलपैकी <u>कोणत्याही एकाचे</u> इंग्रजीमध्ये किंवा मराठीमध्ये भाषांतर करा. **[10]**

i) तयोश्च तादृशयोर्महात्मनोरहमीदृशी विगतलक्षणा शोकाय केवलमनेक – दुःखसहस्रभाजनमेकैवात्मजा समुत्पन्ना । तातस्त्वनपत्यतया सुतजन्मातिरिक्तेन महोत्सवेन मम जन्माभिन्दितवान् । अवाप्ते च दशमेऽहनि कृतयथोचितसमाचारो महाश्वेतेति यथार्थमेव नाम कृतवान् । साहं पितृभवने बालतया कलमधुर प्रलापिनी वीणेव गन्धर्वाणाम – ङ्कादङ्कं सञ्चरन्ती अविदित स्नेहशोकायासमनोहरं शैशवमतिनीतवती ।क्रमेण च कृतं में वपुषि वसन्त इव मधुमासेन, मधुमास इव नवपल्लवेन, नवपल्लव इव कुसुमेन, कुसुम इव मधुकरेण, मधुकर इव मदेन, नवयौवनेन पदम् ।

ii) अथ ताम्बूलकरङ्कवाहिनी मदीया तरलिका नाम मयैव सह गता स्नातुमासीत् । सा च पश्चाच्चिरादिवागत्य तथावस्थितां शनैः शनैःमामवादीत् – भर्तृ दारिके! यौ तौ तापसकुमारौ दिव्याकारावस्माभिर–च्छोदसरस्तीरे दृष्टौ, तयोरेको येन भर्तुर्दुहितुरियं कर्णावतंसीकृता सुरतरूमञ्जरी, स तस्माद् द्वितीयादात्मनो रक्षन् दर्शनमति–निभृतपदः कुसुमितलतासन्तानगहनान्तरेणोपसृत्य मामागच्छन्तीं पृष्ठतो भर्तृदारिकामुद्दिश्याप्राक्षीत्–बालिके! केयं कन्यका ? कस्य वापत्यम् ? किमभिधाना ? कब वा गच्छति ? इति । मयोक्तम्–एषा खलु भगवतः श्वेतभानोरंशुसम्भूतायाम् अप्सरसि गौर्यां समुत्पन्ना ।

Q4) A) Appreciate critically 'महाश्वेता दर्शनम्' as depicted by बाण. **[15]**

बाणाने चित्रित केलेल्या 'महाश्वेता दर्शनम्' या भागाचे मार्मिक रसग्रहण करा.

OR

Charactersketch of चन्द्रपीड in 'महाश्वेता – वृत्तान्तम्'.

महाश्वेतावृत्तान्तातील चन्द्रपीडाचे स्वभावचित्र रेखाटा.

B) Write critical paragraphs on <u>any ONE</u> of the following. **[6]**

पुढीलपैकी <u>कोणत्याही एकावर</u> विवेचक परिच्छेद लिहा.

i) Role of कपिञ्जल. कपिञ्जलाची भूमिका.

ii) शिवमन्दिरम् ।

Q5) Write an answer in ONE sentence of the following. **[10]**

पुढील प्रश्नांची एका वाक्यामध्ये उत्तरे लिहा.

i) पार्वतीं प्रति आगतः ब्रह्मचारी कः आसीत् ?

ii) महाकविकालिदासस्य काव्यानां नामधेयानि लिखन्तु ?

iii) कुमारसम्भवस्य चतुर्थसर्गस्यः द्वे सुभाषिते लिखन्तु ?

iv) चतुर्थसर्गस्य नाम किम् ?

v) रती कस्य भार्या अस्ति ?

vi) महाश्वेतायाः पितुः नाम किंम् ?

vii) चन्द्रापीडेन किं सरः दृष्टम् ?

viii) तरलिका कस्याः सखी अस्ति ?

ix) कपिञ्जलः कस्य मित्रम् अस्ति ?

x) वल्कलपत्रिकायां किं लिखितं आसीत् ?

■■■

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P937

[Total No. of Pages : 3

[4102] - 32
M.A. Part - I
SANSKRIT
(Paper - II)
A) मुद्राराक्षसम्
B) गङ्गालहरी
(1985 Pattern)

Time : 3 Hours] **[Marks : 60**

Q1) Translate into English or Marathi any one of the following, adding notes wherever necessary.

आवश्यक तेथे टीपा देऊन पुढील कोणत्याही एकाचे इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा. **[5]**

i) परार्थानुष्ठाने रहयति नृपं स्वार्थपरता

परित्यकतस्वार्थो नियतमयथार्थः क्षितिपतिः ।

परार्थश्चेत्स्वार्थादभिमततरो हन्त परवान्

परायत्तः प्रीतेः कथमिव रसं वेत्ति पुरूषः ।।

ii) मित्रं ममेदमिति निर्वृतचित्तवृत्तिं

विश्रम्भतस्त्वयि निवेशितसर्वकार्यम् ।

तातं निपात्य सह बन्धुजनाश्रुतोयै–

रत्वर्थतोऽपि ननु राक्षस राक्षत्योऽसि ।।

Q2) A) Write a critical appreciation of Act III rd of मुद्राराक्षसम्

मुद्राराक्षसाच्या तिसऱ्या अंकाचे रसग्रहण करा. **[10]**

OR

Write a Historical Basis of मुद्राराक्षसम्

मुद्राराक्षसाची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी स्पष्ट करा.

P.T.O.

B) Write critical paragraph on <u>any two</u> of the following.

पुढीलपैकी कोणत्याही <u>दोहोंवर</u> विवेचक परिच्छेद लिहा. **[10]**

i) कौटिलीय अर्थशास्त्र and मुद्राराक्षस

कौटिलीय अर्थशास्त्र आणि मुद्राराक्षस.

ii) Role of सिद्धार्थक in मुद्राराक्षसम्.

मुद्राराक्षसातील सिद्धार्थकाची भूमिका.

iii) मुद्राप्राप्तिः ।

iv) Charactersketch of चन्द्रगुप्त.

चन्द्रगुप्ताचे स्वभावचित्र.

Q3) Translate into English or Marathi adding explanatory notes where necessary any <u>Three</u> of the following.

आवश्यक तेथे स्पष्टीकरणात्मक टीपा देऊन पुढीलपैकी कोणत्याही <u>तीन</u> श्लोकांचे इंग्रजीत अथवा मराठीत भाषांतर करा. **[15]**

i) स्खलन्ती स्वर्लोकादवनितल शोकापहृतये
जटाजूटग्रन्थौ यदसि विनिबद्धा पुरभिदा ।
अये निर्लोभानामपि मनसि लोभं जनयतां
गुणानामेवायं तव जननि दोषः परिणतः ।।

ii) स्मृतं सद्यः स्वान्तं विरचयति शान्तं सकृदपि
प्रगीतं यत्पापं झटिति भवतापं च हरति ।
इदं तद्गङ्गेति श्रवणरमणीयं खलु पदं
मम प्राणप्रान्ते वदनकमलान्तर्विलसतु ।।

iii) पुरो धावं धावं द्रविणमदिराघूर्णितदृशां
महीपानां नानातरूणतरखेदस्य नियतम् ।
ममैवायं मन्तुः स्वहितशत हन्तुर्जडधियो
वियोगस्ते मातर्यदिह करूणातः क्षणमपि ।।

iv) स्फुरत्कामक्रोध प्रबलतरसञ्जात जटिल –
ज्वरज्वालाजाल ज्वलितवपुषां नः प्रतिदिनम् ।
हरन्तां सन्तापं कमपि मरूदुल्लासल हरि–
च्छटाचञ्चत्पाथःकणसरणयो दिव्यसरितः ।।

v) ललाटे या लोकैरिह खलु सलीलं तिलकिता

तमो हन्तुं धत्ते तरूणतर मार्तण्डतुलनाम् ।

विलुम्पन्ती सद्यो विधिलिखित दुर्वर्णसरणिं

त्वदीया सन्मृत्स्ना मम हरतु कृत्स्नामपि शुचम् ।।

Q4) Write critical paragraphs on any Two of the following.

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक परिच्छेद लिहा. **[15]**

i) The greatness of the river Ganga as described by the Poet Jagannātha.

कवि जगन्नाथाने वर्णिलेली गंगेची महानता

ii) The stories depicted in Gangalaharī

'गङ्गालहरी' मध्ये आलेल्या कथा

iii) Gangālaharī as a Laharikāvya

गङ्गालहरी : एक लहरीकाव्य

iv) Jagannātha : A Great Poet.

जगन्नाथः एक महान कवी

Q5) Write answers in Sanskrit of the following. **[5]**

संस्कृतमधून पुढील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

i) मुद्राराक्षसस्य द्वितीयाङ्कस्य नाम किम् ?

ii) राक्षसस्य सुहृद् कः ?

iii) 'पुरारिः' इति उपाधिः जगन्नाथेन कस्य कृते उपयोजिता ?

iv) 'पीयूषलहरी' काव्यस्य रचयिता कः ?

v) गङ्गालहरीकाव्यं कस्मिन् वृत्ते अस्ति ?

■■■

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P938

[Total No. of Pages : 2

[4102] - 33
M.A. (Part - I)
SANSKRIT
(Paper - III)
ऋग्वेद, निरूक्त, संस्कृत निबंध लेखन
(Rgveda, Nirukta, Essay in Sanskrit)
(1985 Pattern)

Time : 3 Hours] **[Max. Marks : 60**

Q1) Translate in to English or Marathi adding explanatory notes any Two of the following. **[14]**

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचा स्पष्टीकरणात्मक टीपांसह इंग्रजीत किंवा मराठीत अनुवाद करा.

a) प्र सीमादित्यो असृजद्विधर्ता ऋतं सिन्धवो वरूणस्य यन्ति ।

न श्राम्यन्ति न विमुचन्त्येते वयो न पप्तू रघुया परिज्मन् ।।

b) अङ्गिरसो नः पितरो नवग्वा अथर्वाणो भृगवः सोम्यासः ।

तेषां वयं सुमतौ यज्ञियानामपि भद्रे सौमनसे स्याम ।।

c) मा त्वा रूद्र चुक्रुधामा नमोभिर्मा दुष्टुती वृषभ मा सहूती ।

उन्नो वीराँ अर्पय भेषजेभिर्भिषक्तमं त्वा भिषजां श्रृणोमि ।।

d) उदगाद् यमौदित्यो विश्वेन सहसा सह ।

द्विषन्तं मह्यं रन्धयन्मो अहं द्विषते रधम् ।।

Q2) Write a note on any one of the following. **[8]**

पुढीलपैकी कोणत्याही एकावर टीप लिहा.

a) सूर्यः

b) सोमः

P.T.O.

Q3) Write an essay on any one of the following. **[8]**

पुढीलपैकी कोणत्याही एकावर निबंध लिहा.

a) Indian Tradition of Vedic Interpretation.

वेदार्थनिर्णयाची भारतीय परंपरा.

b) Rgvedic Accent - ऋग्वेदातील स्वर

Q4) Explain fully any two of the following. **[12]**

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे पूर्ण स्पष्टीकरण करा.

a) उपसर्गाः

b) निरूक्त प्रयोजनानि

c) Grammarians & Nairuktas' referred to in Nirukt.

निरूक्तात उल्लेखिलेले व्याकरणकार आणि निरूक्तकार.

d) Principals of etymology in Nirukta.

निरूक्तातील व्युत्पत्तितत्त्वे.

Q5) Give etymologies any Four of the following words. **[8]**

पुढीलपैकी कोणत्याही चार शब्दांच्या व्युत्पत्ती सांगा.

a) क्षीरम्

b) समुद्रः

c) पुत्रः

d) दिश्

e) रात्रिः

f) आपनीफणत्

g) दक्षिण

h) नदी

Q6) Write an essay in Sanskrit on any one of the following. **[10]**

पुढीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर संस्कृतमध्ये निबंध लिहा.

a) पर्यावरण रक्षणम् ।

b) रम्या रामायणी कथा ।

■■■

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P939

[Total No. of Pages : 2

[4102] - 34
M.A. (Part - I)
SANSKRIT
(Paper - IV)
कारकप्रकरणम् (सिद्धान्तकौमुदी)
अर्थसंग्रह
(1985 Pattern)

Time : 3 Hours] **[Max. Marks : 60**

Q1) Explain fully any <u>Three</u> sūtras from the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही तीन सूत्रांचे संपूर्णपणे स्पष्टीकरण करा. **[12]**

1) अभिनिविशश्च ।
2) कर्तुरीप्सिततमं कर्म ।
3) उभयप्राप्तौ कर्मणि ।
4) कर्तृकरणयोस्तृतीया ।
5) पराजेरसोढः ।
6) यतश्च निर्धारणम् ।

Q2) Explain fully the 'Adhikaranakāraka'

अधिकरण कारकाचे पूर्ण स्पष्टीकरण करा. **[12]**

OR / किंवा

Write explanatory notes on <u>any Two</u> of the following :

पुढीलपैकी <u>दोहोंवर</u> स्पष्टीकरणात्मक टीपा द्या.

1) प्रथमा विभक्तिः
2) षष्ठी शेषे
3) अपादानकारक

P.T.O.

Q3) Explain with reference to the context any <u>Three</u> of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही <u>तिहींचे</u> संदर्भासहित स्पष्टीकरण करा. **[18]**

1) सामर्थ्यं सर्वशब्दानां लिङ्गमित्यभिधीयते
2) वेदप्रतिपाद्यः प्रयोजनवदर्थो धर्म इति ।
3) अङ्गप्रधानसंबन्धबोधको विधिर्विनियोगविधिः ।
4) पुरूषस्य निवर्तकं वाक्यं निषेधः ।
5) 'अग्निहोत्रं जुहोति' इत्यत्राग्निहात्रशब्दस्य कर्मनामधेयत्वं तत्प्रख्यशास्त्रात् ।
6) प्रधानक्रमेण योऽङ्गानां क्रमः स मुख्यक्रमः ।

Q4) Write explanatory notes on any <u>Three</u> of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही <u>तिहींवर</u> स्पष्टीकरणात्मक टीपा द्या. **[18]**

1) अर्थवादः
2) शाब्दीभावना - आर्थीभावना
3) विशिष्टविधिः
4) नामधेयम्
5) श्रुत्यादिषट्प्रमाणानि
6) प्रयोगविधिः

■■■

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P940

[Total No. of Pages : 2

[4102] - 35
M.A. (Part - II)
SANSKRIT
(Paper - V) Group A - Veda
ऋग्वेद अथर्ववेद, सायणभाष्य भूमिका वैदिक व्याकरण
Rgveda, Atharvaveda, Sāyanābhāsyabhūmikā Vedic Gr
(1985 Pattern)

Time : 3 Hours] **[Max. Marks : 60**

Q1) Translate with notes any two of the following : **[15]**

खालीलपैकी कोणत्याही दोन ऋचांचे सटीप भाषांतर करा.

1) त्वमग्ने द्युभिस्त्वमाशुशुक्षणिस्त्व मद्भ्यस्त्व मश्मनस्परि ।
त्वं वनेभ्यस्त्व मोषधीभ्यस्त्वं नृणां नृपते जायसे शुचिः ।।

2) ग्रावाणेव नदिदर्थं जरे थे गृध्रेव वृक्षं निधिमन्तमच्छ ।
ब्रह्माणेव विदथ उक्थशासा दूतेव हव्या जन्या पुरूत्रा ।।

3) तवाग्ने होत्रं तव पोत्रमृत्वियं तव नेष्टं त्वमग्निहतायतः ।
तव प्रशास्त्रं त्वमध्वरीयसि ब्रह्मा चासि गृहपतिश्च नो दमे ।।

Q2) Translate with notes any one of the following :

खालीलपैकी कोणत्याही एका ऋचोंचे सटीप भाषांतर करा. **[6]**

1) कालो अश्वो वहति सप्तरश्मिः सहस्राक्षो अजरो भूरिरेताः ।
तमारोहन्ति कवयो विपश्चितस्तस्य चक्रा भुवनानि विश्वा ।

2) ये ते पाशा वरूण सप्त सप्त त्रेधा तिष्ठन्ति विषिता रूशन्तः ।
छिनन्तु सर्वे अनृतं वदन्तं यः सत्यवाद्यति तं सृजन्तु ।

P.T.O.

Q3) Write short notes on <u>any two</u> of the following :

खालीलपैकी <u>कोणत्याही दोन</u> विषयांवर संक्षिप्त टीपा लिहा. **[9]**

1) Names of the Atharvaveda **अथर्ववेदाची नावे**

2) **ब्रह्मचारी सूक्त**

3) **व्रात्य**

Q4) Write short notes on <u>any two</u> of the following :

खालीलपैकी <u>कोणत्याही दोन</u> विषयांवर संक्षिप्त टीपा लिहाः **[15]**

1) **ऋग्वेदव्यख्यानस्य प्राथम्या प्राथम्यविचारः**

2) **परिसंख्या**

3) **वेदाङ्गानां महत्त्वम्**

Q5) Write short notes on <u>any two</u> of the following :

खालीलपैकी <u>कोणत्याही दोन</u> विषयांवर संक्षिप्त टीपा लिहाः **[15]**

1) Peculiarities of nominal declensions in the vedic language.

वैदिक भाषेतील नामरूपांची वैशिष्ट्ये

2) Vedic Infinitive **वैदिक हेत्वर्थक**

3) Vedic Subjunctive **वैदिक प्रार्थनार्थ (लेट्)**

4) Vedic Sandhi **वैदिक संधि**

■■■

Total No. of Questions : 4] [Total No. of Pages : 2

P940

[4102] - 35
M.A. (Part - II)
SANSKRIT
(Paper - V) Group B - Vedānta
गौडपादकारिका
Gauḍapādakārikā
(1985 Pattern)

Time : 3 Hours] **[Max. Marks : 60**

Q1) Explain the importance of गौडपादकारिका in the philosophy of advaita.

अद्वैत तत्त्वज्ञानातील गौडपादकारिकेचे महत्त्व स्पष्ट करा. **[15]**

OR / किंवा

What is the philosophical importance of Māṇḍūkya Upaniṣad ?

माण्डूक्य उपनिषदाचे तत्त्वज्ञानात्मक महत्त्व स्पष्ट करा.

Q2) Describe different views about creation theory mentioned in गौडपादकारिका.
गौडपादकारिकेत उल्लेखिलेल्या विविध उत्पत्तिसिद्धान्ताचे वर्णन करा. **[15]**

OR / किंवा

Discuss the authenticity of गौडपाद in connection with Māṇḍūkya Upaniṣad.

गौडपाद माण्डूक्य उपनिषदाशी किती प्रामाणिक होते याची चर्चा करा.

Q3) Write short notes on the following topics. (any Two)
पुढीलपैकी कोणत्याही दोन विषयावर संक्षिप्त टीपा लिहा. **[15]**

1) The concept of ओम्
   ओम् ही संकल्पना
2) Role of ईश्वर in गौडपादकारिका
   गौडपादकारिकेतील ईश्वराचे स्थान
3) पञ्चकोशाः

P.T.O.

Q4) Translate the following verses with explanatory notes where necessary. (any Two)

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन कारिकांचे आवश्यक तेथे स्पष्टीकरणात्मक टीपा देऊन भाषान्तर करा.[15]

1) चरञ्जागरिते जाग्रद्दिक्षु वै दशसु स्थितान् ।
अण्डजान्स्वेदजान्वापि जीवान्पश्यति यान्सदा ।।

2) न कश्चिज्जायते जीवः संभवोऽस्य न विद्यते ।
एतत्तदुत्तमं सत्यं यत्र किंचिन्न जायते ।।

3) चित्तकाला हि येऽन्तस्तु द्वयकालाश्च ये बहिः ।
कल्पिता एव ते सर्वे विशेषो नान्यहेतुकः ।।

4) वीतरागभयक्रोधैर्मुनिभिर्वेदपारगैः ।
निर्विकल्पो ह्ययं दृष्टः प्रपञ्चोपरामोऽद्वयः ।।

■■■

Total No. of Questions : 4] [Total No. of Pages : 2

P940

[4102] - 35

M.A. (Part - II)

SANSKRIT

(Paper - V) Group D - Grammar

अष्टाध्यायी (3.2.1-188), सिद्धान्तकौमुदी (अजन्तपुंल्लिंग), महाभाष्य (पस्पशाह्निक) & परमलघुमञ्जूषा (कारक)

(1985 Pattern)

Time : 3 Hours] [Max. Marks : 60

Q1) Explain with reference to the context any four sentences of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही चार वाक्यांचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा. **[16]**

1) शमि धातोः संज्ञायाम् ।

2) आतोऽनुपसर्गे कः ।

3) यचि भम् ।

4) तौ सत् ।

5) ङ्याप्प्रातिपदिकात् ।

6) सर्वनामस्थाने चासंबुद्धौ ।

7) आकडारादेका संज्ञा ।

Q2) Explain any Four forms from the following quoting the relevant rules of Pāṇini -

पुढीलपैकी कोणत्याही चार रूपांचे आवश्यक ती पाणिनिसूत्रे सांगून स्पष्टीकरण करा. **[8]**

द्विपः, हरीणाम्, रामेषु, गोदः, जिष्णुः, सर्वे, कुम्भकारः, पूर्वस्मै.

Q3) A) Explain fully any Three from the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही तिहींचे पूर्ण स्पष्टीकरण करा – **[12]**

1) पञ्चम्यर्थोऽवधिः । वृक्षावधिकं पर्णकर्तृकं पतनमिति बोधः ।

2) तत्र प्रकृतधातुवाच्यव्यापाराश्रयत्वं कर्तृत्वम् ।

3) अथवा प्रतीत पदार्थको लोके ध्वनिः शब्द इत्युच्यते ।

P.T.O.

4) अप्रयोगः प्रयोगान्यत्वात् ।

5) रक्षोहागमलध्वसंदेहाः प्रयोजनम् ।

6) अकर्मकक्रियोद्देश्यत्वं संप्रदानत्वमिति लक्षणान्तरम् ।

B) Write short notes on any Two of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर संक्षिप्त टीपा द्या. **[10]**

1) The role of Grammar in the relationship between the word and the meaning according to patanjali.

शब्द आणि अर्थ यांच्या संबंधाबाबतची व्याकरणाची भूमिकाः पतञ्जलीचे मत.

2) The methods of learning Grammar.

व्याकरण शिकण्याच्या पद्धती.

3) वृत्तिसमवायार्थः उपदेशः

4) लक्ष्यलक्षणे व्याकरणम् ।

Q4) Explain fully कर्मकारक giving the definition of it according to Nagojibhaṭṭạ.

नागोजी भट्टाच्या मतानुसार कर्मकारकाचे लक्षण सांगून त्याचे पूर्ण स्पष्टीकरण करा. **[14]**

OR / किंवा

Write short notes on any Two दोहोंवर टीपा लिहा.

1) Kārakatva according to Nagojibhaṭṭạ

नागोजीभट्टाने सांगितलेले कारक.

2) Adhikaranakāraka –अधिकरणकारक

3) The view of Nagoji about षष्ठी विभक्ति

षष्ठी विभक्तीबाबतचे नागोजीभट्टाचे मत.

■■■

Total No. of Questions : 5] [Total No. of Pages : 2

P940

[4102] - 35
M.A. (Part - II)
SANSKRIT
(Paper - V) Group F – साहित्य
अभिज्ञान शाकुन्तलम्
शिशुपालवधम् III and IV सर्गs
(Old Course) (1985 Pattern)

Time : 3 Hours] [Max. Marks : 60

Q1) Translate into English or Marathi with explanatory notes (any one)
स्पष्टीकरणात्मक टीपा देऊन इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा. (कोणतेही एक) **[5]**

1) अर्थो हि कन्या परकीय एव
तामद्य संप्रेष्य परिग्रहीतुः ।
जातो ममायं विशदः प्रकामं
प्रत्यर्पितन्यास इवान्तरात्मा ।।

2) स्त्रीणामशिक्षितपटुत्वममानुषीषु
संदृश्यते किमुत याः प्रतिबोधवत्यः ।
प्रागन्त रिक्ष गमनात्स्वपत्यजात –
मन्यैर्द्विजैः परभृताः खलु पोषयन्ति ।।

Q2) A) Critically appreciate III of V act of the शाकुन्तलम्
शाकुन्तलाच्या तिसऱ्या किंवा पाचव्या अंकाचे विवेचक रसग्रहण करा. **[12]**

B) Write critical paragraph on any one of the following.
पुढीलपैकी कोणत्याही एकावर विवेचक परिच्छेद लिहा. **[5]**

1) Bee episode of the first of शाकुन्तल
शाकुन्तलातील भ्रमर प्रसंग

2) Character sketch of विदूषक
विदूषकाचे व्यक्तिचित्र

Q3) Translate into English or Marathi with explanatory notes (any Two)
स्पष्टीकरणात्मक टीपा देऊन इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा. (कोणतेही दोन) **[10]**

1) यत्राधिरूढेन महीरूहोच्चैरून्निद्रपुष्पाक्षिसहस्त्र भाजा ।
सुराधिपाधिष्ठितहस्ति मल्ललीलां दधौ राजतगण्डशैलः ।।

P.T.O.

2) सहस्त्र संख्यैर्गगनं शिरोभिः पादैर्भुवं व्याप्य वितिष्ठमानम् ।
विलोचन स्थानगतोष्ण रश्मिनिशाकरं साधु हिरण्यगर्भम् ।।

3) गोपानसीषु क्षणमास्थितानामालम्बिभिश्चन्द्रकिणां कलापैः ।
हरिन्मणिश्यामतृणाभिरामैर्गृहाणि नीध्रैरिव यत्र रेजुः ।।

4) चित्राभिरस्योपरि मौलिभाजां भाभिर्मणीनामनणीयसीभिः ।
अनेक धातुच्छुरिताश्मरारोर्गोवर्धनस्याकृतिरन्वकारि ।।

Q4) A) Discuss माघे सन्ति त्रयो गुणाः with illustrations from the III and IV canto. **[12]**

तिसऱ्या आणि चौथ्या सर्गातील उदाहरणांच्या आधारे माघे सन्ति त्रयो गुणाः याची चर्चा करा.

OR / किंवा

Write in detail about the life and Date of माघ.

माघाचे चरित्र आणि त्याचा काळ यावर सविस्तर लिहा.

B) Write critical paragraphs on any Two of the following.

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक परिच्छेद लिहा. **[10]**

1) Description of श्रीकृष्णs ornaments

श्रीकृष्णाच्या अलंकाराचे वर्णन

2) निसर्गवर्णनम्

3) श्रीकृष्णसेनावर्णनम्

4) Style of माघ

माघाची शैली.

Q5) Write answers in Sanskrit any six of the following. **[6]**

पुढीलपैकी कोणत्याही सहा प्रश्नांची उत्तरे संस्कृतमधून लिहा.

1) शिशुपालवधमहाकाव्यस्य कर्ता कः ?

2) निसर्गवर्णनं कस्मिन् सर्गे कृतमस्ति ?

3) शाकुन्तलस्य कस्मिन्नङ्के भ्रमरप्रसङ्गः वर्णितः ?

4) श्रीकृष्णस्य गदायाः नामधेयं किम् ?

5) अभिज्ञानशाकुन्तलस्य नायकः कः ?

6) श्रीकृष्णस्य शङ्खस्य नामधेयं किम् ?

7) द्वारकानगरिवर्णनं कस्मिन् सर्गे कृतमस्ति ?

8) अभिज्ञानशाकुन्तलस्य मूलाधारः कः ?

■■■

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P941

[Total No. of Pages : 2

[4102] - 36
M.A. (Part - II)
SANSKRIT
(Paper - VI)
Group A - Veda
शतपथब्राह्मण, आश्वलायन गृह्यसूत्र आपस्तंब श्रौतसूत्र, ऋक्प्रातिशाख्य
(1985 Pattern)

Time : 3 Hours] **[Max. Marks : 60**

Q1) Explain with reference to context any three of the following :

खालीलपैकी कोणत्याही तिहींचे ससन्दर्भ स्पष्टीकरण द्या. **[15]**

1) अमेध्यो वै पुरूषः ।

2) दक्षिणस्यैवाग्रे सव्यस्य वा अग्रे मानुषे ऽथैवं देवत्रा ।

3) अथ वासः परिधत्ते सर्वत्त्वायैव ।

4) त्रैककुदं भवति ।

5) तस्माद् धेन्वनहुहोनश्निीयात्।

Q2) Write detailed notes on any two of the following:

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विस्तृत टीपा लिहा. **[15]**

1) उपनयन

2) चैत्ययज्ञ

3) अष्टकाकर्म

P.T.O.

Q3) Write detailed notes on <u>any two</u> of the following:

खालीलपैकी <u>कोणत्याही दोन</u> विषयांवर विस्तृत टीपा लिहा. **[15]**

1) अग्निहोत्र

2) श्रौताग्नि

3) आग्रयणेष्टि

4) पशुयज्ञ

Q4) Write explanatory notes on <u>any two</u> of the following :

पुढीलपैकी <u>कोणत्याही दोन</u> विषयांवर विवेचनात्मक टीपा लिहाः **[15]**

1) प्रातिशाख्य

2) घोष & अघोष घोष आणि अघोष

3) समानाक्षर

■■■

Total No. of Questions : 5] [Total No. of Pages : 2

P941

[4102] - 36
M.A. (Part - II)
SANSKRIT
(Paper - VI)
Group B - Vedānta
Śrībhāṣya (Dr. R. D. Karmarkar's Edition) Paragraphs - 1-24, 29 - 31, 45 - 48, 59-79
(1985 Pattern)

Time : 3 Hours] **[Max. Marks : 60**

Q1) Translate any two of the following paragraphs into English or Marathi.

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन परिच्छेदांचे इंग्रजी किंवा मराठीत भाषांतर करा. **[12]**

अ) न च वाच्यम्- स्वाप्नस्य हस्त्यादि ज्ञानस्यासत्यस्य परमार्थ शुभाशुभ प्रतिपत्ति हेतुभाव वदविद्यामूलत्वेना- सत्यस्यापि शास्त्रस्य परमार्थभूतब्रह्म परमार्थभूत- ब्रह्मविषयप्रतिपत्ति हेतु भावो न विरूद्धः - इति, स्वाप्न- ज्ञानस्या सत्यत्वाभावात् । तत्र हि विषयाणा मे व मिथ्यात्वम् । तेषामेव हि बाधो दृश्यते, न ज्ञानस्य । न हि 'मया स्वप्न वेलायामनुभूतं ज्ञानमिह न विद्यते' इति कस्यचिदपि प्रत्ययो जायते । दर्शनं तु विद्यते । अर्था न सन्ति, इति बाधक प्रत्ययः । मायाविनो मन्त्रौषधिप्रभवं मायामयं ज्ञानं सत्यमेव, प्रीतेर्भदस्य च हेतुः तत्रापि ज्ञानस्यानाधिततत्वात् ।

ब) यथा देहादिर्दृश्यत्व पराक्त्वादिभिर्हेतुभिस्तत्प्रत्यनीक द्रष्टृत्वप्रत्यक्त्वादेर्विविच्यते, एवमन्तःकरण रूपा - हंकारोऽपि तद्दृश्यत्वादेव तैरेव हेतुभिस्तस्माद्विविच्यते इति । अतो विरोधादेव न ज्ञातृत्व महंकारस्य, दृशित्ववत् । यथा दृशित्वं तत्कर्मणोऽहंकारस्य नाभ्युपगम्यते, तथा ज्ञातृत्वमपि न तत्कर्मणोऽभ्युपगन्तव्यम् । न च ज्ञातृत्वं विक्रियात्मकम् । ज्ञातृत्वं हि ज्ञानगुणाश्रयत्वम् । ज्ञानं चास्य नित्यस्य स्वाभाविकधर्मत्वेन नित्यम् । नित्यत्वं चात्मनो 'नात्मा श्रुतेः' (ब्र. सू . २. ३. १८) इत्यादिषु वक्ष्यति । अस्य ज्ञानस्वरूपस्यैव मणिप्रभृतीनां प्रभाश्रयत्वामिव ज्ञानाश्रयत्वमप्यविरूद्धम् इत्युक्तम् ।

क) पीतशङ्खादौ तु नयनवर्तिपित्तद्रव्यसंभिन्ना नायनरश्मयः शङ्खादिभिः संयुज्यन्ते । तत्र पित्तद्रव्यगत- पीतिमाभि - भूतः शङ्खगतशुक्तिमा न गृह्यते । अतः सुवर्णानुलिप्तशङ्ख- वत्पीतः राङ्खः, इति न प्रतीयते । पित्तद्रव्यं तद्गतपीतिमा च, अतिसूक्ष्मतया पार्श्वस्थैर्न गृह्यते, पित्तोपहतेन तु स्वनयन- निष्क्रान्ततया, अतिसामीप्यात्सूक्ष्ममपि गृह्यते तद्ग्रहण-जनितसंस्कारसचिवनायन रश्मिभिर्दू रस्थमपि गृह्यते । जपा- कुसुमसमीपवर्तिस्फटिक मणिरपि तत्प्रभाभिभूततया रक्तः इति गृह्यते। जपाकुसुम प्रभा विततापि स्वच्छद्रव्यसंयुक्ता स्फुटतरमुपलभते ।

P.T.O.

Q2) Explain any four of the following sentences with reference to the context.
पुढीलपैकी कोणत्याही चार वाक्यांचे संदर्भासह स्पष्टीकरण द्या. **[12]**

अ) ज्ञातृत्वं हि ज्ञानक्रियाकर्तृत्वम् ।

ब) विशेषास्तु व्यावर्तमानतया, अपरमार्थाः, रज्जुसर्पादिवत्।

क) तदेवं ब्रह्मप्राप्तिसाधनभूतं ज्ञानं सर्वाश्रमधर्मापेक्षम् ।

ड) ध्यानं च तैलधारावदविच्छिन्नस्मृतिसंतान रूपम् ।

इ) जीवस्यापि ब्रह्मात्मकत्वं ब्रह्मानुप्रवेशादेव, इत्यवगभ्यते ।

ई) एवमात्मा चिद्रूप एव चैतन्यगुणः इति ।

Q3) Write short notes on any two of the following topics.
पुढीलपैकी कोणत्याही दोन विषयांवर संक्षिप्त टीपा लिहा. **[12]**

1) Rāmanuja's interpretation of the - ब्रह्मजिज्ञासा in the sūtra 'अथातो ब्रह्मजिज्ञासा'
'अथातो ब्रह्मजिज्ञासा' सूत्रातील 'ब्रह्मजिज्ञासा' रामानुजांनी केलेले व्याख्यान

2) Nirvartakānupapattih- निवर्तकानुपपत्तिः

3) Anirvacanīyatvānupapattih –अनिर्वचनीयानुपपत्तिः

Q4) Explain Rāmānuja's Viśiṣṭādvaitavāda. :
रामानुजांचा विशिष्टा द्वैतवाद स्पष्ट करा. **[12]**

OR /**किंवा**

Explain Rāmānuja's Brahmakāranavāda.
रामानुजांचा ब्रह्मकारणवाद स्पष्ट करा.

Q5) How does Rāmānuja establish inconsistency in śaṅkarācārya's concept of Avidyā ?
रामानुज शंकराचार्याना अभिप्रेत असलेल्या अविद्येचे खंडन कसे करतात **[12]**

OR /**किंवा**

How does Rāmānuja refute śaṅkarācārya's doctrine of Nirguṇa Brahman?
रामानुज, शंकराचार्यांच्या निर्गुणब्रह्माचे खंडन कसे करतात ?

■■■

Total No. of Questions : 4] **[Total No. of Pages : 2**

P941

[4102] - 36

M.A. (Part - II)

SANSKRIT

(Paper - VI)

Group D - Grammar

अष्टाध्यायी (IV - I), सिद्धान्ताकौमुदी (दशगणी),

पस्पशा, परमलघुमंजूषा (कारक)

Time : 3 Hours] **[Max. Marks : 60**

Q1) Explain fully any four of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे संपूर्ण स्पष्टीकरण करा. **[16]**

1) सार्वधातुकार्धधातुकयोः ।

2) असिद्धवदत्राभात् ।

3) अस्तिसिचोड पृक्ते ।

4) प्राग्दीव्यतोऽण् ।

5) आर्धधातुकं शेषः ।

6) अजाद्यतष्टाप् ।

7) प्राचां ष्फ तद्धितः ।

8) बाह्वदिभ्यश्च ।

Q2) Explain the forms quoting relevant rules of Pānini. (any Four of the following) :

योग्य ती पाणिनीची सूत्रे सांगून पुढीलपैकी कोणतीही चार रूपे ओळखा : **[8]**

भवति, एधांचक्रे, बभूवुः, अजा, अतिराज्ञी, दाक्षायणी, भविता, एधेत

P.T.O.

Q3) Explain fully any <u>Three</u> of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही <u>तिहींचे</u> पूर्ण स्पष्टीकरण करा : **[18]**

1) नित्याः शब्दार्थसम्बन्धास्तत्राम्नाता महर्षिभिः ।
   सूत्राणां सानुतन्त्राणां भाष्याणां च प्रणेतृभिः ।।

2) न सोऽस्ति प्रत्ययो लोके यः शब्दानुगमादृते ।
   अनुविद्धमिव ज्ञानं सर्वं शब्देन भासते ।।

3) शब्द : संस्कारहीनो यो गौरिति प्रयुयुक्षिते ।
   तमपभ्रंशमिच्छन्ति विशिष्टार्थनिवेशिनम् ।।

4) अरणिस्थं यथा ज्योतिः प्रकाशान्तर कारणम् ।
   तद्व च्छब्दोऽपि बुद्धिस्थः श्रुतीनां कारणं पृथक् ।।

5) तद्द्वारमपवर्गस्य वाङ्मलानां चिकित्सितम् ।
   पवित्रं सर्वविद्याना मधिविद्यं प्रकाशते ।।

6) अध्याहितकलां यस्य कालशक्ति मुपाश्रिताः ।
   जन्मादयो विकाराः षड् भावभेदस्य योनयः ।।

Q4) Explain fully any <u>Three</u> sentences of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही <u>तीन</u> वाक्यांचे स्पष्टीकरण करा : **[18]**

1) किं तु तैः स्मृता लकाराः स्वादयश्च वाचकाः ।

2) आदेशानां प्रयोगान्तर्गततया नियतत्वाद्युक्तं तेषां शक्तत्वम् ।

3) वाक्यस्य वाक्यार्थे विशिष्य शक्त्यग्रहणं चेत्तर्हि पदेऽपि समम् ।

4) शक्यत्व इव शक्तत्वे जातेर्लाघवमीक्ष्यताम् ।
   औपाधिको वा भेदोऽस्तु वर्णानां तारमन्दवत् ।।

5) ब्रह्मैवेत्यक्षरं प्राहुस्तस्यै पूर्णात्मने नमः ।।

OR / **किंवा**

Explain fully the eight varieties of sphota discussed in the text **'स्फोटनिर्णय'**.

स्फोट निर्णयामध्ये वर्णिलेल्या स्फोटाच्या आठ प्रकारांचे संपूर्ण स्पष्टीकरण करा.

■■■

Total No. of Questions : 4] [Total No. of Pages : 2

P941

[4102] - 36
M.A. (Part - II)
SANSKRIT
(Paper - VI)
Group F - Sahitya (Old Course)
चम्पूभारतम् स्तबक 3 काव्यप्रकाश 5 वा उल्लास

Time : 3 Hours] **[Max. Marks : 60**

Q1) Translate into English or Marathi any two of the following.

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे इंग्रजीत अथवा मराठीत भाषांतर करा. **[10]**

i) पितृव्यवाचाथ पृथातनूजो हरिं पुरोधाय समं बलौषैः ।
परस्परस्नेहमिवैष मातुं प्रस्थं ययौ खाण्डव शब्दपूर्वम् ।।

ii) जायया च पतिभिश्च कदाचिज्जायते स्म न हि दम्पतिशब्दः
अद्‌भुतस्य खलु तस्य जगत्यामर्थ तामनुभवन्ति भवन्तः ।।

iii) माध्वीलिहा विरूरूचे मलिनीकृताग्रा
कान्तारसीम्नि नवकेतकबर्हरेखा ।
दग्धाश्चले स्मरमिया दयिताजनेन
संप्रेषिता पथिकभर्तृषु पत्रिकेव ।।

iv) अवकर्ष्य तदेष मीलितः क्षणमक्ष्णोः- प्रतिवाचमाददे ।
बहुना किमपि स्वकैर्गुजैर्विजयं प्राप्स्यसि योषितां कुले ।।

Q2) Critically appreciate III stabak of campubharatam.

चम्पूभारताच्या तिसऱ्या स्तबकाचे विवेचक रसग्रहण करा. **[14]**

OR / किंवा

Write critical paragraphs on any two of the following.

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक परिच्छेद लिहा.

i) Character of Narada
नारदाचे स्वभावचित्र

ii) Episode of Brahman.
ब्राह्मणाचा वृत्तांत

iii) Description of various places.
विविध प्रदेशांची वर्णने

iv) Imagination Skill of अनन्तभट्ट
अनन्तभट्टाचे कल्पनाचातुर्य

P.T.O.

Q3) Describe with illustration the types of गुणीभूतव्यंग्यकाव्य

गुणीभूतव्यंग्य काव्याचे प्रकार उदाहरणासह स्पष्ट करा. **[14]**

OR / किंवा

How has mammata explained the necessity of vyanjana ?

मम्मटाने व्यंजनेची आवश्यकता कशी स्पष्ट केली आहे ?

Q4) A) Write critical paragraphs on any two of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक परिच्छेद लिहा. **[12]**

i) अभिहितान्वयवाद

ii) Mimansakai views about व्यंजना

व्यंजनेबद्दल मीमांसकाची मते

iii) Difference between वाचकत्व व्यंजकत्व

iv) Examples of अपरस्याङ्गगुणीभूतव्यङ्ग्य

B) Write answers in Sanskrit of the following.

पुढील प्रश्नांची उत्तरे संस्कृतमधून लिहा. **[10]**

i) चम्पूभारतस्य कर्ता कः ?

ii) चम्पूभारतस्य आधारग्रन्थः कः ?

iii) नारदमुनिना कः उपदेशः कृतः ?

iv) दम्पतिशब्दः कयोः कृते युज्यते ?

v) कस्य गावः चौरैः अपहृताः ?

vi) उतूपी का आसीत्

vii) गुणीभूतव्यङ्ग्यस्य कति प्रकाराः ?

viii) 'काव्यशास्त्रम्' इति ग्रन्थः केन लिखितः ?

ix) काक्वाक्षिप्तगुणीभूतस्य लक्षणं लिखत ।

x) अगूढव्यङ्ग्यस्य उदाहरणं लिखत ।

■■■

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P942

[Total No. of Pages : 2

[4102] - 37
M.A. (Part - II)
SANSKRIT
(Paper - VII)
i) Basic Principles of Linguistics
भाषाशास्त्राची मूलतत्त्वे
ii) Outline of Indian Philosophy
भारतीय तत्वज्ञानाची रूपरेखा

Time : 3 Hours] **[Max. Marks : 60**

Q1) Define language and explain its characteristics

भाषेची व्याख्या देऊन भाषेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. **[15]**

OR

Describe language families of India.

भारतातील भाषाकुलांचे वर्णन करा.

Q2) Write explanatory notes on any two of the following.

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा. **[15]**

i) Synchronic and Diachronic Linguistics.

एककालिक आणि बहुकालिक भाषाविज्ञान

ii) Morphology रूपिम विज्ञान

iii) Phonetics and phonology रचनविज्ञान आणि स्वनिम विज्ञान

iv) Sanskrit aphabets संस्कृत वर्णमाला

Q3) Explain the concept of Moksha in the Indian philosophy.

भारतीय तत्त्वज्ञानातील मोक्षकल्पना स्पष्ट करा. **[15]**

OR

Write an essay on contribution of **भगवद्गीता** to Indian philosophy.

भारतीय तत्त्वज्ञानाला भगवद्गीतेचे योगदान या विषयावर निबंध लिहा.

Q4) Write explanatory notes on any two of the following.

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोवर विवेचक टीपा लिहा. **[15]**

i) **सांख्यदर्शन**

ii) **नास्तिकदर्शन**

iii) **वेदान्तदर्शन**

iv) **न्यायदर्शन**

■■■

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P943

[Total No. of Pages : 2

[4102] - 38

M.A. (Part - II)

SANSKRIT

(Paper - VIII)

i) History of Classical Sanskrit Literature

अभिजात संस्कृत साहित्याचा इतिहास

ii) History of Sanskrit Poetics.

संस्कृत काव्यशास्त्राचा इतिहास

(1985 Pattern)

Time : 3 Hours] **[Max Marks : 60**

Q1) Evaluate मृच्छकटिक OR मालतीमाधव as a social drama. **[12]**

एक सामाजिक नाटक म्हणून मृच्छकटिक किंवा मालतीमाधव या नाटकाचे मूल्यमापन करा.

Q2) Describe the salient features of चम्पू literature.

चम्पू साहित्याची ठळक वैशिष्ट्ये सांगा. **[12]**

OR / किंवा

Account for the popularity of पञ्चतन्त्र and हितोपदेश.

पञ्चतन्त्र आणि हितोपदेश यांच्या लोकप्रियतेची कारणमीमांसा करा.

Q3) Write an essay on वक्रोक्ति School OR औचित्य सिद्धान्त of क्षेमेन्द्र.

वक्रोक्ति संप्रदाय किंवा क्षेमेन्द्राचा औचित्य सिद्धान्त यावर निबंध लिहा. **[18]**

Q4) Write critical notes on any two of the following:-

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहाः- **[18]**

i) Definition of poetry - **काव्यलक्षणम्**

ii) The **रीतिसंप्रदाय - रीतिसंप्रदाय**

iii) Characteristics of epic in Sanskrit.

संस्कृतमधील महाकाव्याची वैशिष्टये.

iv) Obstructions in **रस** experience.

रसानुभूतीमधील विघ्ने.

■■■